

am Ufer des Plattensees, die sie zu Badeorten erhöhen könnte, noch sehr primitiv ist.

Die Völkerbewegung der Dörfer kann als ein treuer Spiegel der Äusserungen des Wirtschaftslebens angesehen werden. (Fig. 10.) Das grösste Prozent (92) dieser, sprachlich und hinsichtlich der Religion einheitlichen Bevölkerung setzt sich aus Urproduzenten zusammen. Deshalb bilden diese urproduzenten Dörfer den natürlichen Hintergrund von Keszthely, doch die Verbindung verursacht keine Entwicklung, weil das stagnierende Keszthely nur eine überaus schwache Anziehung auf seine Umgebung auszuüben vermag.

A Börzsönyi hegység egy rejtett barlangjáról.

Írta: Gaál István dr.

Föltűnő jelenség, hogy a fővárosunkhoz annyira közel fekvő, s egyébként is elég könnyen megközelíthető *Börzsönyi* hegység zoológiai, botanikai, de legfőként földtani tekintetben csaknem ismeretlennek mondható. Hogy az állattani és növénytani tekintetben való ismeretlenségnek mik lehetnek az okai, most nem kutathatom. Viszont úgy vélem, hogy a *Börzsönyi* hegység szerkezetéről s általában földtani viszonyairól azért szól aránylag csak nagyon kevés közlemény, mert ennek a hegységnek geológiai múltja valóban viharosnak mondható. Ezzel természetesen szorosan összefügg ennek a hegyvidéknek bonyolult fölépítése is.

Csak egy tekintetben mondható a *Börzsönyi* hegység szegénység vagy egyhangúnak: s ez a barlangok hiánya. Ennek a hiánynak pedig nyilván megfelelő kiterjedésű és tömegű mészkőben való szűkölködése az oka. A térszint alkotó, valamint az abból kiemelkedő képződmények a neogén elejéről valók. Fölfogásom szerint ugyanis a hegység bázisán látható aquitanien kétségtelenül a miocén kezdetét jelzi. Ebben a fölfogásban főleg az a tapasztalat erősített meg, hogy a paleogén a szomszédos *Naszálon* 500—600 m-es tengerszínfeletti magasságban látható. A *Börzsönyi* hegység területén csak egyetlen egy esetben¹ bukkantam a paleogén *nummulinás* mészkő egy bizonytalan nyomára. Egyébként pedig itt csupán a közép-miocén időben volt a földrajzi helyzet meszes üledékek képződésére alkalmas.

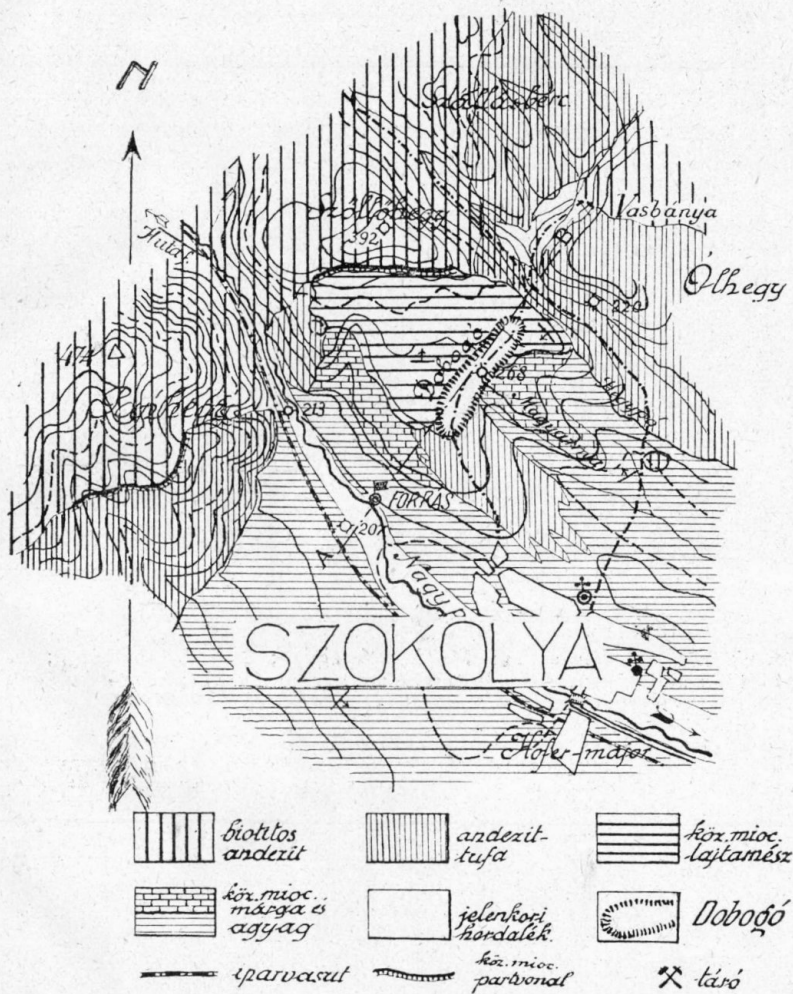
Úgy látszik azonban, hogy az ú. n. lajtamész képződésének ideje is aránylag rövid volt; s még ezt a rövid időt is gyakran megszakították az ismételten megújuló vulkáni kitörések. Különösen a nyugati lejtőkön, *Kemence* közelében látható, hogy márgás és mészköves padok andezit-tufarétegekkel váltakoznak.

Kemencén kívül a nyugati lejtőkön *Haráti*, *Bernece*, *Perőcsény* és *Nagybörzsönyi* határában, délen *Nagymaroson* (Fehérhegy,

¹ A szokolyai Punczárókban, az ott látható alsó-miocén homok kibúvása közelében jókora ökölnagyságú, legömbölyített *nummulinás* mészkődarabot találtam a patak hordaléka között.

Csítár), a keleti lejtőn pedig egyedül Szokolya határában van meg a lajtmész.

Tudomásom szerint eddig a szokolyai lajtamészképződmény

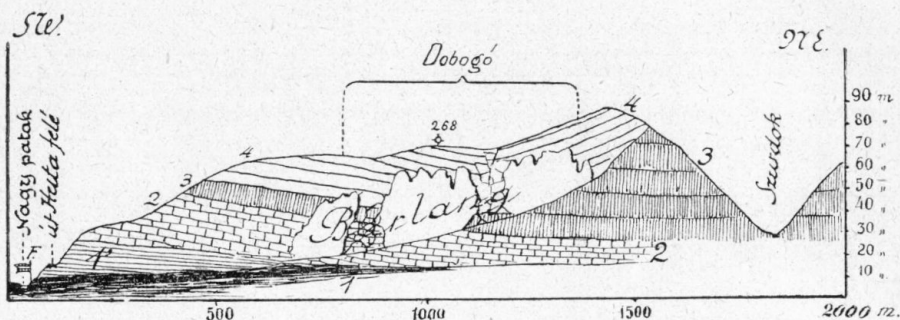
11. ábra. A szokolyai *Dobogó* és a kilépő bűvópatak közvetlen környékének földtani térképe.

az egyetlen a Börzsönyi hegységben, amelyben a barlangképződésnek kétségtelen nyomai mutatkoznak.

Szokolya közvetlen környékének földtani viszonyait nem leírással, hanem csak a 11. rajzban bemutatott földtani térkép segítségével óhajtom röviden megismertetni.

A szokolyai Szőlőhegy déli lejtőjét, illetőleg a hozzá csatlakozó kis platót típusos lajtmész borítja. Kissé szürkés színű, rendkívül szívós, ütésre bitumenszagot is árasztó mészkő ez, amelyben az erre a faciesre jellemző puhatestű faunát, valamint a *Lithothamnium* moszatot is nagy mennyiségben megtalálhatjuk. Érdekes, hogy a Szőlőhegy derekán, kb. 340 m magasságban a tenger színe felett, a partvonal kétségtelen nyomait is láthatjuk. Fúrókagylók (*Lithophagus*) s főként teknős rákok (*Balanus*) minden kétségen felülállóvá teszik, hogy itt a középmiocén tenger partvonalával van dolgunk, s itt egy benyúló öböl üledékeit vizsgálhatjuk.

Ezt a kemény mészkövet dél felé, vagyis az öböl belseje felé márga, majd különböző agyagok helyettesítik. Ez a jól megfigyelhető kőzet-faciesváltozás természetesen a fauna-faciesében is

12. ábra. A szokolyai Dobogó földtani szerkezete.

(1 = víztartó miocén agyag; 1' = lazább agyag; 2 = miocén márga; 3 = biotitos andezit-tufa; 4 = lajtmész; F = a patak kilépésének helye.)

szembeötlő. Még csak azt jegyzem meg itt, hogy a meszes üledékek képződését a vulkáni tevékenység ezen a helyen is megzavarta. Erről a mészkőbe zárt andezit-lapillik és egyéb törmelékek, valamint a közbetelepült tufapad is eléggé tanuskodnak.

Az itt ismertetett kis mészplatónak azon a vonalán, amelyen dülőút vonul végig, a falu lakói ósidők óta tapasztalják, hogy még a gyalogos léptei alatt is föltűnően döng. El is nevezték ezt a helyet *Dobogónak*. Természetes, hogy kivált lovak patái vagy terhes szekerek kerekei alatt ez a dobogás még föltűnőbb.

Ez volt az egyik ok, amely engem a helyszín közelebbi vizsgálatára sarkalt. Másfelől azonban azt is föltűnőnek kellett találnom, hogy a *Dobogó* tengelyének DNy-i meghosszabbításában, a Nagypatak medrében meglehetősen bővíző, állandó víz-mennyiséget szolgáltató, 12 C°-os forrás buzog. Ez a *Hártó forrás*.

Megfigyeltem továbbá, hogy a *Szőlő hegy* és *Szállásbérc* közti Szurdokban a víz, már rövid ideig tartó szárazság idején is, teljesen eltűnik. Megjegyzendő, hogy ennek a Szurdoknak a talpa a *Dobogó* tengelyének ÉK-i meghosszabbításában legalább is 20 m-rel van magasabban, mint a *Hártó forrás*.

Ezeknek az adatoknak birtokában a megszerkesztett földtani szelvény (12. ábra) kapcsán arra a következtetésre kellett jutnom, hogy a *Hártó forrás* semmi egyéb, mint a *Dobogó* zárt barlangjának bűvő patakja. A bűvő patak s a *Dobogó* kölcsönösen megmagyarázzák egymást.

A *Dobogó* kitapogatható kiterjedése DNy—ÉK-i irányban kerekén 1 km-re tehető. Az bizonyos, hogy DK felé nem terjedhet ki tovább, de annál valószínűbb, hogy a zárt barlang a *Szólló hegy* felé folytatódik. Nemcsak azért, mert a lajtamész főtömege is ott van, hanem főként azért, mert a *Szólló hegy* déli tövében, a 280-as és 300-as magasságvonalak közti övben több kis dolina is látható. Ezek a *Dobogó* környékének karsztjellegét még kirívóbbá teszik.

Ezideig semmi bizonyítékát sem találtam annak, hogy a szokolyai zárt barlangnak valaha nyílása is volt. De lehetett, főként a *Hártó forrástól* É-ra, a 213-as pont közelében. Ezt a feltevést a fentebb említett dolinák is támogatják.

Végül pedig megjegyezhetem, hogy — amennyiben a *Dobogó* zárt barlangja iránt valamelyes kétség lenne támasztható — alkalmas ponton telepített 15 méteres fúrás már teljes bizonyosságot eredményezne.

Földrajzi nevek írásmódja.

Írta: Kéz Andor dr.

A Földrajzi Közlemények mult évfolyamában B a n n e r B e n e d e k nagyon érzékeny pontra talált, amikor a földrajzi nevek írásmódjának kérdését fölvetette. B a n n e r fölszólalása után rövidesen B á t k y Z s i g m o n d a szerkesztőséghez intézett levelében szorgalmazta ennek a kérdésnek tárgyalását, de magam is régóta éreztem már, hogy a földrajzi nevek írásmódjának kényes kérdéséhez előbb-utóbb komolyan hozzá kell nyúlni. Minden tanácskönyvíró, térképszerkesztő, bíráló stb. lépten-nyomon belebotlik a helynevek írásának nehézségébe, helyesebben bizonytalanságába.

A külföldi helynevek írását illetőleg nálunk a legnagyobb fejetlenség uralkodik és legfőbb ideje volna, hogy ebben a dologban egységes, minden félreértést kizáró megállapodás jöjjön létre. Szerintem leghelyesebb megoldás volna, ha sikerülne egységes állásfoglalással az illetékes köröket, elsősorban a vallás- és közoktatásügyi minisztériumot arra bírni, hogy a megállapított formák között rendelkezzen a külföldi helynevek írása dolgában. Ez a megmondolás vezet bennünket, amikor a Földrajzi Közlemények hasábjait fölajánljuk a kérdés alapos megtárgyalására. Ebben a kérdésben nyílt rovatot szándékozunk tartani mindaddig, míg teljes megállapodásra nem lehet jutni, hogy a különböző hozzászólások után olyan véleményt lehessen kialakítani, amelyet a Földrajzi Társaság, mint erkölcsi testület, magáévá tehet és annak szabályszerű érvényesítésére a megfelelő lépéseket is megteheti.